

पारंब्या.....

विजय पाठारे

आता काय उपयोग?

दंवबिंदू चकाकता
फुटायचं भल्या पहाटेला
प्राजक्ताच्या देठांवर,
पिवळसर पोवळ्यातलं तांबडं ...
देठांवर फुलायची
तिच्या ओठांतली गुलबट

प्राजक्ताच्या झाडाखाली
खिडकीतून ती दिसायची
पदराच्या ओटीमधे
रोज फुलं वेचायची ...
ओणव्यानं वाकताना
चोरून माझ्याकडे बघायची

प्राजक्ताला आठवून
आता काय उपयोग?
बदामी देठांचा
नाकारला होता उपभोग ...

अजूनही कोंकणात

अजूनही कोंकणात
एकटी राहतेय आजी
असेल आजही
स्नानात भिजलेलं लुगडं
अंगावर वाळवीत
देवघरात पुजा करताना-----

घालवते वेळ
आमचा विचार करण्यात
दूरवर जगतोय
आम्ही तिच्या आशीर्वादात
उन्हाळ्याच्या सुट्टीत
जाऊ भेटायला कोंकणात
सोबतीला नेऊ
मुलांची वाढती बरात

आंब्या फणसानं
केळी पपई पेरूनं
भरेल आमचं
ती प्रेमानं ताट
स्वतःची लेकरं
नाहीत आता ह्यात
केव्हांचीच गेलीत
ती आजोबांच्या सानिध्यात.....

मातृदिन!

गर्भामधल्या जीवास नकळे
अंतर्यामी का पिंड तळमळे
कुणी निर्मिली आस ऊबेची
देण्या जाणीव अस्तित्वाची

निराकार का निसर्गातला
अविरत स्पंदनी प्रसवीत राही
रस मायेचा प्रणवाच्या देही
येण्या भरती चैतन्याला?

अद्भूत किमया अवनीमधली
ओंकारातील नादामधुनी
अंगाईची कवने रचुनी
युगायुगांच्या गुंफे वेली?

साकारे जीवन ऊब उगवती
प्रेरीत प्रेमाची नव प्रतिमा
उन्नत डोहीं प्रती चंद्रमा
हालचाल वलयाना देई

अंकूरता बीज भिजल्या माती
उद्भवतो नव मातृदिन जगती

अजूनही.....

वा-याच्या झुलुकेवर
अजूनही तू येतेस
आठवांच्या तूणावर
नवे रोमांच निर्मितेस

पापण्यांतले भ्रमर
फडफडतात श्वासांच्या स्पंदनी
प्रेमानं आजवर
जपल्यात त्यांनी आठवणी.....

मिटणा-या डोळ्यातून
उष्णावतं सारं अंतर्मेन
अंगा-याला फुंकरतात
उरलेले स्मरणांचे कण

हरवलेली हांक

कठोर कपा-याच्या पल्याड खोलवर दरीत
आठवणीची पाऊलवाट वळणावर वाकली होती
मात्र तिच्या कडेला सुकणा-या तृणावर
कोजळणारे गुलमोहर लाली भरत नव्हते
पलीकडे पाझरू पाहणारा पर्वताच्या भेगा
कल्पनेतच धबधब्याची पांढर ओतीत होत्या
मीही वेडा पीर, स्थिरावलो अद्रीसारखा
माझ्या निश्चलतेत, पूर्वायुष्यातल्या हांकांचा
नुसता आभास ऐकत परतणा-या प्रतिध्वनींचा

अमृतात.....

भरूनी येता मळप नभी
पसरे भूवर धुके होऊनी
अथांग झाल्या बधीर जीवनी

निःशब्दतेत त्या विलीन होता
शोधते ते मानसरोवर,
आठवणीतील प्रतीक सुंदर

अंधुक धुके सरोवरी स्थिर
सोज्वल होण्या बिंदू बनूनी
टपटप पडते कमलांच्या द्रोणी

रवी किरणांनी घनु निर्मिता
क्षणभर घेऊनी रूप रूपेरी
हरवते ते मानसरोवरी-----

अंतरंग.....

पडणा-या पानांच्या पिवळ्या पाचोळ्यात
चालली होती ग्रीष्माची चरचर
वसुधेला निर्माल्य अर्पीत

पर्णहीनता रेखाटू लागले आभाळ
कोळीष्टकानी अडकली काही पानं
आणि मृत फुलपाखरं.....

तग धरून राहिला वृक्ष
हरवत उरलेलं त्याचं हिरवेपण
पानगळीत रात्रीच्या नग्नतेत

पहाटे वृक्षाच्या थिजलेल्या फांद्यावरून
उतरली दंवाची ओलसर बुंदावर
उत्कटलं त्याचं अंतरंग

वृक्षाला वाटू लागलं, फुटावी,
आपल्या फांदी फांदीवर उमटावी,
पुन्हा पोपटी,.....नवथर!

मानसरोवर

अस्थिर मनाला वाटतं स्थिर सरोवर शोधावं
त्याच्या समांतर पातळीवर आपण शांतपणे पहुडावं
जवळ पसरल्या ओलसरीत तृण देठांवर डोलवावं
अंगठ्या तर्जनीनं जली आभाळाचं बिंब हलवावं
अमृताचा स्पर्श होता उमटल्या तरंगाना जागवावं
औंजळीनं नीर प्राषिता अंतर्यामी चिंब भिजावं
लहरींच्या वलय वर्तुळात कमलाचं रूप घ्यावं
भ्रमरानी गुंजन करता विकलीत दलाना रंगवावं
किनारीच्या निथळ पाण्यात दूरचं क्षितिज सामवावं
थकल्या अस्थिर मनास त्या प्रशांततेत डुंबवावं

अन्योन्य

तुझे मानस, तुझे प्रयास तुझी साधना,
हीच तुझी आराधना.....
स्वकेंद्रीत नसतो तुझ्या यत्नांचा यज्ञ
तो सार्वभौम असतो
अहंकार न होता अस्तित्वाचा झंकार बनतो
सर्वांनी तुझा सूर ऐकावा, त्यावर ताल धरावा
आणि जमविलेल्या समुदायी
समूह नृत्या प्रारंभ व्हावा
हीच ना तुझी मनोभावना, अंतरीची प्रेरणा? .....

बंधुभावाच्या सहवासात
तुला संजीवन शोधायचं असतं
त्या आनंदाच्या डोही पोहायचं असतं
एकट्यानं काहीच करायचं नसतं.....

तुझ्या अंतर्चक्षूंतून
जवळीकांचं अंतरग पाहा
त्यांच्याही उर्मी स्पर्शून
अनुकंपीत राहा

एखादं फूल आवडलं,
तर क्षणभर तू फूल होतोस
मूल आवडलं,
तर बोंबडं बोलू लागतोस

ही त्या स्पर्शक्षणाची किमया आहे,
स्नेहाची देवाण आहे, घेवाण आहे
देणा-यांचं आणि घेणा-यांचं
दान आणि प्रतिदान आहे

अन्योन्य!

असूर्या

रात्रभर सूर्य तिच्या कुशीत निजला होता
आला चिब होऊन गुलाल उधळीत
मेघांना गोंजारीत शिरण्या तिच्या क्षितिजांत
सुखावलं पश्चिमेचं सर्वांग
हरवली ती त्याच्या अनुषंगीत -----

पण जाग येता पाहिलं तिनं
पूर्वेच्या पांघरूणांतून सूर्याला उठताना
क्षणार्धात भरला लालसर सवतीमत्सर
असूर्यच्या क्षितिजांत, पश्चिमेला!

मृगजळ

तेच तेच स्वप्न तुझे का पडते ?
निद्रेत मनी का रूप तुझे अवतरते
मृगजली उगवते प्रतिबिंब तुझे देखणे
विखूरते हळद नभी शुभ्र पिठूर चांदणे
दंव मार्दव प्रसवे उघडता शिंपला हृदया
होण्या फुलपाखरू उडविण्या आपुली काया
तो हुंगत राही स्वप्नात मधूर सुगंध
स्वप्नफुलातील मधु प्राषना होई मकरंद
सांग कसे हे स्वप्न असे मज पडते
फूल मृगजली का असेच वाहून जाते

भाग्यात आमुच्या

वाहतात तव कण काळाचे
जीवितांच्या अंगी होण्या कैदी
उमलविशी तू नव कमलाना
जीवन डोही, होण्या स्वछंदी

वृक्षाची सुकली पाने पडता
मातीवर ती नवथर भरती
त्या मातीला नवरूप देऊन
स्वतः स्वयंभू बनसी मूर्ती

तुझा तूच जरी सदाशीव
सारे आम्ही विभाजन तव
डीएनए तव घेता आकार
नुरसी तू निर्गुण निराकार

चेत अचेतन रूप धारूनी
होत राहसी तू साकार
आमुच्या संगे जगसी मरसी
भाग्यात आमुच्या, तव भागाकार!

चंद्र कशाला

रंग उषेचे विखूरताही चंद्र उजळत राही
स्वप्नफुलांचा सुगंध का मी व्यर्थ उधळत राही

कल्पियलेले मनी मनोरे कोसळून पडताना
चंद्र कशाला उगाच त्याचे बिंब वितळत राही ?

वादळ येऊन पर्जन्याला पार दूरवर नेई
इंद्रधनूची कमान येथे रंग मिसळत राही

वास्तवतेतील विस्तव जाळी धूर गुदमरणारा
भास सुखाचा कशास जेथे दुःखच सळत राही ?

ताप उन्हाचा असह्य होता, हे मज कळत नाही
चंद्र कशाला छळे स्वतःला, का कळवळत राही ?

धुकं

बाहेर खिडकीच्या
धुकं गारठलं होतं
पसरवीत धूसर अंधार

निःशब्द स्थिर काळोख
उघड्या राहिलेल्या पापण्यात
बधीर पसरवीत होता

रात्रभर सभोवतीची शून्यता
निस्तेज पडल्या निरर्थकतेच्या
व्यर्थतेत अवघडली होती

अस्मितेला हरवलेल्या मनानं
अंगावरलं काळाचं पांघरूण
बळेंच बाजुला सरकवलं

आणि विझणा-या वातीवरलं
काळवंडल्या धूराचं वलय
तावदानाकडं सरकू लागलं -----

गे माऊली मराठी

गे माऊली मराठी, आज पाव मजला
हा रोज इंग्रजीचा झाला सराव मजला

आहेस तू जरी माझ्या मनात उरुनी
का वाचेवरी विदेशी जडला पेहराव मजला ?

झालो अवाच कैसा मी मायबोल म्हणण्या
का अन्य भाषिकांचा हा घेहराव मजला ?

ह्या भाषेत इंग्रजांच्या मी राहिलोय फसुनी
का बोलण्या मराठी पडतो तणाव मजला ?

ठायी तुझ्या फुलांचे का शब्दगुच्छ सुकले ?
अव्यक्त कसा झालो नलगे ठाव मजला

वृत्तात ह्या अनोखी आता अभंग भरतो
छंदात शेर गाता दे शब्दभाव मजला

घे घोट नवा!

टाक वाकडे पाऊल जरा
घे रसिका चाहूल जरा

वृथा वाचणे काव्यकथा त्या
अंतर्यामी दडविणे व्यथा त्या
अनुभवण्याला तूच स्वतः त्या
घोट घोटरे, घे मदिरा

जगती सुंदर स्वप्ने सजती
रंग नवे संध्येस खुलविती
छंद नवे हृदयास भुलविती
तृप्तीचा का मोह आवरा?

उपभोगा तुज जन्म लाभला
काळ न कोणासाठी ऊरला
प्राशनास भर तू पेल्याला
उचल झणी, ...लावी अधरा!

गोडवा!

एकदा दूरच्या प्रवासात
आईला म्हणालो
घरचा वाटत नाही
पुडीचा चहा-----

पुडी कपात टाकत
आई उत्तरली
साखर घे थोडी
गोडवा यायला

तिचा हसरा चेहरा
चमचाभर साखरेनं
अजूनही ढवळतोय चहा
गोड मानायला -----

हरवलोय!

बसायचो मी तेथे
रंगाला हरलेल्या बांकावर
तुझी प्रतिक्षा करीत

वाटायचं परततील पुन्हा
तिथे तुझी पाऊलं
उमलत्या कमळांच्या आठवणीनं

तुझ्यासाठी मी तोडलेलं
जपलंस तू एक
माझं निमोल्य होईतो

वेड लागलं मला
तुझी वाट पाहात
बाकावर एकटं बसून

वाटलं होतं येशील
अचानक शेजारी बसशील
माझ्या खिन्नतेला गोंजारशील

जे व्हायचं ते
झालं नाही म्हणून
ओलावशील डोळे आठवणीनं

पण ती प्रतिक्षा
अखेरी त्याची ठरली
आला मला नेण्याला-----

आलीस चुकून इथे
तर विचार कमळांना
मी कुठे गेलोय?

आठवणींच्या ओल्या पंखांवर
अभांची वल्कलं पांघरून
हरवलोय मी,-----अंतराळात-----

होय, हरवलोय!

पुनवेचा चंद्र प्रसूत होण्याची वाट पाहात
आठवणींचे विहंग पंखांच्या सावल्या
विस्तारतात सांजवेळी

त्या गिरक्या घेतात नर्तिकेसारख्या
अभ्रांच्या पाय-यांवर
चंद्र आला चांदणं पेरायला
की हरवेल आठवांच्या जाळी

आणि अशावेळी
तुम्हाला जर कोणी विचारलं
ह्या इथं बसलेला
तो कुठं गेला
तर सांगा
आता मी हरवलोय,---अंतराळी

ह्रिमांशु आपण

ह्रिम शिखरांच्या हृदय स्पंदनी
उडवीत अंबरी ह्रिमकण वरती
पडती खाली कडे तुटुनी
वसुंधरेची भरण्या ओटी

ह्रिमाच्या त्या कणा कणांतुनी
प्रती सूर्याची होई निर्मिती
त्या सूर्यावर किरणां मधुनी
चकाकणारी कवचे चढती

घडणा-या त्या किमयेमधुनी
सूर्याना लाभे त्या शतकोटी
तेजोमयता, ---नव चैतन्यी
ऊर्जात करण्याला सृष्टी

ह्रिमांशु मानव जमून अंगणी
निर्मिण्या जगी चेतन नाती
ह्रिम रूपेरी गोळा करुनी
साकारती ह्रिमांच्या मूर्ती

जाताना-----

मंदावणा-या जीवन ज्योतीत
अखेरचा प्राणवायू सामावला
तेव्हाही त्याच्या हृदयानं
रक्तिमेचा गुलाल उधळला

अणूरेणूतला सुगंध उमळून
सर्वांगी त्याच्या दरवळला
त्याने श्वासांना मोहरवून
अखेरी प्राण सोडला.....

प्राणज्योती विझतानाही
त्याच्या वदनी रेंगाळली
निरोप जगाचा घेतानाही
छबी हसतच राहिली.....

काळसर-----

अभ्रहीन आभाळात
धूराचे लोट उधळीत
धुमसणारे प्रदुषण
करतेय निलाबर गिळंकृत

गंधकांची वाफ
निष्प्रभ पडल्या सुमनांचे
निर्माल्य पीळतेय
प्राशन करीत पाकळ्यांचे

धरणीच्या लोहचुंबकात
चंद्र लोंबकळतोय दूरवरती
काळवंडल्या चहावर
तरंगतेय लिंबुची चकटी

मानवी वटवाघुळे
करताहेत यंत्रांची मशागत
बिनपिसांच्या पंखाना
अधांतरी उलटे लटकवत

कातरवेळी

इथंच होतो आपण बसलो
ह्या लवलेल्या वृक्षाखाली
मला वृक्ष मानून तू
झालीस प्रफुल्लीत वेळी

संध्येनं तिचा रंग उधळता
अबोल किमया घडली
नकळत तुजला स्पर्श करिता
जन्माची नाती जडली

लख लखले लपलेले तारे
चंद्रिका हंसत अवतरली
पहाट होता कळलं नाही
रात्र कशी सरली

पुर्वेस पसरता रंग उषेचे
ओठांवर लाली चढली
पदरास तुझ्या तू सांवरताना
मी ओटी भरली

कावळा.....

जरी जरा वाकलेली आहे.....
तरी मूठ झांकलेली आहे
कसं सागू मी जगाला.....
अजून तनू तापलेली आहे

सुस-असुस अशा मोहांचा.....
माझा विकारी संबंध आहे
न भोगिल्या गुप्त वासनांचा.....
स्पंदनी उर्मीचा छंद आहे

किती काय भोगलं असतं.....
जर मन मारलं नसतं
जनी केलं जे रास्त.....
मात्र मनी राहिलो त्रस्त

मी चांगला सज्जन आहे.....
असं कधीच समजत नव्हतो
जग वाईट म्हणत नाही.....
ह्यातच पुरा फसलो होतो

माझ्या भाली नित्य वावरणारा....
वरवर सौजन्याचा भाव आहे
पण त्याच्या आडोशी छपणारा....
पावित्र्याचा खोटा आव आहे

मी मेलो की गेलो....
श्राद्ध माझं करू नका
कावळयाने केलेली काव काव.....
कधी कुणा कळेल का?.....

काय करणार?

भेसूर हसतं माझं भविष्य
जेव्हा करतो स्वतःचा विचार
पण नेतो सारं हसण्यावर ---
म्हणतो नशीबका खेल है
यार, ---काय करणार?

जन्मलो दारिद्र्याच्या फाटक्या गोणपाटावर
पऱ्यापुठठयाच्या वीतभर खुरट्यात
बाहेर थिजलेले दलदलीत गटार ---
फुटपाटाला हगल्या मुतल्याचा शेजार
कसा तो ओलांडणार?

चालायला शिकलो फेंगाटल्या पायावर
बिनपिसांचे पंख फुटले मनात,
वेदनांची कळ झटकण्या खातर ---
भूकेतच आकसले अडखळ ऊच्चार
कुणाला ऐकू जाणार?

नव्हता ईलाज सोडली लाज
मांडला इथंच माझा संसार
छतावर ठेवलाय दगडाचा भार-----
म्हणतो नशीबका खेल है
यार, ---काय करणार?.....

कण्हताना

माझी ही सावली
पडणा-या पावली
रोज स्वतःची स्वतःला
आवरून घेते

टिकटिक न करता
काळाला मोजीत
माझं वाळूचं घड्याळ
घटिका भरते

कण कण वाळू
पडताना कण्हते
तरी धरती सूर्याच्या
भंवती फिरते

रे, वाळूच्या घड्याळा
पहाट येता
नको तुझ्या गर्तेत
होऊस उलटे

अशी पाहू नकोस ----

अशी नको ग पाहूस तू माझ्याकडे
निर्विकार राहू नकोस, आतही पाहा थोडे
करतेस सेवा, पण नाही त्यात माया
तुला फक्त दिसते माझी कृशावलेली काया
माझ्या डोळ्यांत तू पाहातेस मृत्युचे ताट
म्हणून का कोंबतेस घासाला माझ्या पोटात ?
तुला वाटतं मी आहे त्रागा करणारी
तू भरवलेला घास आत न गिळणारी
तुला व्यर्थ प्रयत्नांची पराकाष्ठा करायला लावणारी
मरणा आधी थकवणारी, हट्टी चिडखोर म्हातारी
हाच येतो ना विचार तुझ्या मनात
दडवताना आतल्या आत तू माझा तिरस्कार

अग नव्हतं माझं रूप असं विद्रुप
मीही होते दिसायला तरूण, सुंदर, सुस्वरूप
बघ तू माझ्याकडे निरखून पुन्हा एकदा
मीही होते एकेकाळी अल्लड, हसणारी, पोरसवदा
वाढले मी भरल्या घरात, ओथंबलेल्या प्रेमात
हस-या डोळ्यांनी मी प्रवेश केला यौवनात
मलाही लाभली पूर्तता सुखाच्या वाढत्या संसारात
वाढले इवलाले जीव माझ्याही ऊबदार घरट्यात
थोडाफार माझा वेळही गेला नातवंडांशी खेळण्यात
सख्याची साथही होती आल्यागेल्या सुखदुःखात
पण तो हरवला काळाच्या गर्तेत अकस्मात
आता खंगलेल्या आठवणी हृदयी दाट गोंठतात

अखेर माझी नस हरवेल तुझ्याच हाती
उरलेल्या घासाची पडू नये तुला भ्रांती
त्याने का मरताना मिळेल मला शांती ?
अग, आशीर्वादाने मी भरलीय तुझी ओटी ---

कविता,अनुभूतीची सरिता

कमल विकलता माझी कविता
भ्रमर होऊनी करिते गूंजन
पार्वती ती आभाळा स्पर्शून
सूर्याच्या किरणाना घेते प्राशून

समूद्र हृदयी करूनी मंथन
टिपूनी घेते ती संजीवन
नव चैतन्या साकारून ती
अनुभूती देण्या करिते वर्णन

शब्दांच्या मधले नादब्रह्म ती
सुमनांच्या माळी ठेवी ओवून
भाव अभंगी बघण्याला ब्रह्मन
प्रणवाचे ती करिते पूजन

गुपित

मना वाटते गुपित ते
नसते दडलेले
रूप तयाचे प्रतीत असते
तुमच्या वदनावरी

प्रयास अवघड जरी जीवाला
असले पडलेले
तरी स्थिर स्मित विलासे
तुमच्या ओठांवरी

आहे जे हृदयात उमलले
कमलफूल रूपेरी
प्रसन्नता प्रसवता तयातील
नयनी अवतारी

तू सूर ऐकता अद्भूतातले
कानी मंथरलेले
मान तुझीरे राही डोलत
तारांच्या झंकारी

गुपित जरी आत्म्यास आपुल्या
असते जडलेले
ते जाणीव देते अणुरेणूतून
सर्वांगा चंदनापरी

काँक्रिटच्या कट्टयावर!

खिडकीच्या गजातून ऊन रखरखते
काँक्रिटच्या कट्टयावर,
आणि कुंडीतली तुळस
तृषेनं तळमळते
सूर्याचा ताप
अंगलट करता,
मंजि-यात जांभळं घामोळं भरते.....

आंत पंख्याचं चक्र
चिरचिरते
अन् चिमणीचं घरटं
खाली पडते
अचानक आभाळी
मळभ चढते
सरसर श्रावणाची
सर झडते
मग काँक्रिटच्या कट्टयावर
तुळस डोलते!

खळखळ -----

खळखळ वाहे हृदयी माझ्या
आनंदी हंसरा प्रेमझरा
शोधीत राहे तव प्रेमाला
प्रसवीत ओला अंगारा
आधिष्ठान तव ठेवी जागृत
करण्या श्रद्धेने संसार
आस तरीही ठेवते उरी
बघण्यास तुला साकार-----

का भूवर वादळ भरताना
वा-यास नुरे निवारा
मेघ स्वतःला भिजवित नाही
पर्जन्यी पडता धारा
प्रकाश देता जगताला सर्वा
तूच निर्मिसी अंधाराला
म्हणून भक्तीच्या तव गाभारा
मी अभंगात ओविला

सागरात तव होत निवासीत
अनेक पडती तारे
लाटांवर अन् फेस पसरतो
स्पर्शिता धरतीचे किनारे
अभिन्न आपण तरीही मी
परेत अपराच उरे
शब्दांतच मी अडकून राही
आतूर तुझ्या दर्शनारे!

खरंच?

खरंच भारत महान आहे?
भारतीयांचा अभिमान आहे?

किती तपं भरली, सरली
देश होऊन प्रजासत्ताक? ---
किती वर्षे हा तिरंगा
फडफडतो आहे सांगा

दारिद्र्याचा उदो उदो हा
भारतीय रिवाज आहे
जवळ निवडणुका आल्या की
काढण्याचा आवाज आहे
गरिबी ही जात नाही.
हलाखीचा वर्ग आहे
वरती लाच आणि लुचपतींचा..
श्रीमंतांचा स्वर्ग आहे
सरकार झालंय भ्रष्ट, वरिष्ठ
जनता कायम कनिष्ठ

सांगा देशात काय नाही?
स्लम्स भरपूर आहेत
रेल्वे लाईनला लागून आहेत
गटारगंगा वाहत आहेत....
माणसं सारी लाज सोडून
इथं तिथं हगताहेत
डेगु डांस डसत आहेत
रोगराई वाढत आहे
कावीळ येते जाते तिला,
काऽले-याची साथ आहे
तरी माणूस जगत आहे,
घटिकाना भरत आहे

भारत देश महान आहे?
भारतीयांचा अभिमान आहे?

किना-याला.....

तरंगत आलो लाटांच्या हेलकाव्यांवर
किना-याला वाळूत रात्रभर रुतण्याला

माझ्या चिरा आणि कप्प्यांत
लपतात अटनाला आलेले शिंपले
पहांटे दंवबिंदू प्राषनासाठी ते
विकलतात मौत्यांच्या गर्भ धारणेला
त्यांना हुसकावणी देण्या येतात
पक्षी, चंचूप्रहाराने त्यांना फोडण्यास
पण माझ्यावर वाढलेल्या शेवाळीला
इथंतिथं टोंचून उडून जातात
दुसरा रूतलेला ओडका शोधित....
असेल तोही माझ्यासम अजुरदा-----

असू का आम्ही एकाच झाडाचे
दोन तुकडे, निरर्थक आकाराचे?
खोड कोणत्या वृक्षाचं होतो?
वटापिंपळाचं,....की बुद्धाच्या बोधीचं?----
चंदनाचा मला गंध नाही,
कडुलिंबाची जडलेली कडवट नाही
कु-हाडीचा घावही आठवत नाही
अंगावर चढलीय शेवाळीची हिरवळ
अणिमांच्या त्यावर वाढलीय वसाहत
त्यांना खायला येतील खेकडे----
मी मात्र रूतून राहिन
ओहटीच्या आकसात क्षितिजाना शोधित-----

दूरच्या वृक्षांवर पानांची तोरणं
दिमाखान डोलताहेत आभाळाला भिडत
अशाच झाडाचं मी खोड होतो?
पाना आणि मुळांच्या नात्याचं?
विसरला असेल माझा वृक्ष
नवी फांदी पुन्हा फुटता
पडलेल्या जुन्या जखमेला,....मला?-----

लवकरच येतील भरतीच्या लाटा
काळाच्या पर्यटनात हेलकावे देण्या
तरंगत दूरच्या किनारी रुतण्याला!-----

माझ्या कुशीत ये

परतलीस ना गे तू
, ---- ये माझ्या कुशीत ये!

कसलाही विचार न करता
धांवली होतीस तू बाहेर
तारांगणी लपलेला चंद्र शोधत
पण पाकळ्यांच्या विहंगांवर
कलिकेला उडता येत नाही
निरभ्रात उडणा-या चकोरा सारखं ---

तुझ्या अधीर झाल्या अधरांवर
निरालस हास्य खेळत होतं
अनुभवानं मात्र अस्पर्शित होतं
बाहेर रानातल्या घन छायेत
येणा-या सावजांची वाट पाहात
श्वापदं लपतात झडप घेण्यासाठी

भेदरलीस तू हरवल्या हरणीसारखी
पडत्या पाऊली तशीच परतलीस
तुझं काहीच चुकलं नाही -----
यौवनाचा उत्सर्ग होता तो
सारीच स्वप्न साकारत नाहीत
कसं करू तुझं सांत्वन?

परतलीस ना गे तू
----ये माझ्या कुशीत ये!

मैत्रीण-----

अनेक वर्षां नंतर पुन्हा
आज तू मला भेटलीस
आणि तुला पाहाताच लगेच
तुझ्या स्नेहल दृष्टी क्षेपांत
आपल्या गत मित्रांनाही साकारलंस
सा-यांचीच आवडती सखी होतीस

आवडायचीस मला अन् त्यांनाही
पण मला असूया वाटायची
तुझी त्यांच्याशी झाल्या जवळकीची
एकट्यालाच हवी होतीस तेव्हा
म्हणूनच ना तू दुरावलीस?
म्हणूनच मीही दूरावलो तुला

वाटलं होतं उरल्या जीवनात
ते केव्हांचेच हरवले होते
पण तुझ्या नेत्रात खोलवर
प्रकटले ते कायमच्या वास्तव्यात
राहिल ना मी गेल्यावर
माझाही अंतर्भाव तुझ्या डोळ्यात?

मी अनिरुद्ध-----

मला भिन्न मानणारा असा

माझ्या मनात □□□□□ □□□

तोच माझ्या देहात्मनाचा स्वामी
असा त्याचा गैरसमज आहे

मनाच्या गाभा-यात तो सतत
'शून्यांत एकांची गणितं मांडतो
स्वतःला समजतो स्वतंत्र, निर्विकार
बळेंच करतो त्याचा स्वीकार

पण भावनांचं, यातनांचं, वेदनांचं
जेव्हा मनात रान माजते
आणि गुदमरतात माझे प्राण,
तेव्हा संगणक होतो हैराण-----

आणि लगेच मला उमजते
मला लाभलंय श्वासांचं अनुदान
त्यांच्यातच माझा प्राण आहे
माझं निराकारी अधिष्ठान आहे

घेतलेल्या श्वासांत ध्यानस्थ अद्रीसम
वाढवतो मी किर्ततेचं रान
निर्मितो कड्यांना स्पर्शणा-या रानवाटा
आणि मृत्युला कवटळणारी निसरडी

चकाकतात त्यांवर येतेजाते उदयास्त
खळखळ धावणारा जीवनाचा ओहळ
लाभते मला स्वतःची प्रचिती
देताना श्वासांना रानावनांचा सुगंध

मीच बनतो माझा पुजारी
संगणकाची लागत नाही जरूरी
मीच उरतो स्वयंभू, स्वस्पर्शीत
एका घेतलेल्या श्वासांत तरी

माझा मी अनिरुद्ध आहे
माझ्या देहात्मनाचा स्वामी आहे-----

मानस

कल्पनेच्या कप्प्यांत, साकारावं मानसरोवर
जिथं असावा आश्रयाला आश्रम

तिथं, निर्झराचा मंजूळ नाद
खळखळावा रात्रभर, पडणा-या पानांवर

पहाटेच्या प्रशांततेत, गुणगुणावा मकरंद
प्रणयाची गीते, कलिकाच्या अंतरंगात -----

तृषार्त मी, अजून शोधतोय
चुकलेल्या रस्त्यावर, हरवलेलं सरोवर-----

मीलनार्त

अवघ्या एका क्षणार्धात
केलीस तू किमया
तुझ्या अधरांच्या विकलतेत
पसरली गुलाबी शय्या

तुला फक्त पाहाणं
होतं जरी मोफत
तरी पाहून विसरणं
झाली मला आफत

जवळ कुणी नव्हतं
हलकेच म्हणालो तुला
आवडलीस गे खूप
कुठं भेटशील मला?

भेटेन, तू म्हणालीस
जमल्यास इथंच रात्री?
आर्त झाल्या मनास
देण्या प्रणयाची पूर्ती.....

का मग येण्याला
लागलाय तुला उशीर
व्यर्थ वेळ गेला
मी जाहलोय अधीर

तुझ्या माझ्या मीलनाला
विरह घालताहेत लगाम
पहाटे तरी प्रतिक्षेला
मिळेल तुझं इनाम?

आर्त माझ्या हृदयाला
कसं काय समजायचं?
आजच्या ह्या रात्रीला
तुला नव्हतं यायचं? ----

निराकार

त्या उत्तुंग शिखरावरून मी
निखळून पडणा-या हिमकलशा सारखी
खोल दरीत झेप घेतली
विस्तारले बाहुंना गर्तेच्या पंखी

सूर्य किरणांनी केसांना पिंजारलं
लेझर सारखं अंगाला वितळवलं
ढगाळल्या जीवनी सरी कोसळता
त्यांतून दूरवर धनू प्रकटलं

निरभ्र होता निळ्या आभाळी
मी झालो निराकारी, अंतराळी-----

निरोप.....

नको रुग्णता, रुग्णालयं ती
जी अडविती, जात्या श्वासाला
उगाच तळमळ जगती भवती
अखेर सुटका होण्याला

पतीत झालो जन्मा येऊनी
पण पावनतेचा मार्ग शोधला
सुखदुःखांना सम समजोनी
जपून पाऊल क्रमण्याला

होऊ नका मजसाठी खंती
सहजची आले मरण मला
ठेवून सुमने माझ्या ओठी
निरोप प्रेमे घेण्याला

एकच आहे तुम्हा सांगणे
जीवन आपुले असते गाणे
शब्द स्वतःचे सुरां लावणे
जमेल ना तुम्हाला?

निर्वाण

बसलो होतो पहाटेच्या प्रहरी
प्रांगणात उंबराच्या झाडाखाली
त्याच्या ऊंच डोलत्या फांदीवर
बसण्यासाठी एक पक्षी आला
फांदीला पायमूठीत धरण्याला
पण वजनाने फांदी तुटली
अडकली ती त्याच्या पंखांत
पडला स्वतःच्या पंखपिसा-यात

क्षणभर त्याच्या उभारल्या मानेत
हरवली डोळ्यांतील विहंगम दृष्टी
शेपटी मधल्या पिसा पिसाला
वर उडायचं होतं पुन्हा
पण पंखातला प्राण हरला
पक्षानं मातीत चोंच रुतवली
मान टाकली वसंधरेच्या कुशीत
राहिल्या होत्या पापण्या मिटायच्या
निर्वाणाच्या मार्गी, अंतराळी जाण्याला---

तिथंच मी माती खणली
त्याला अंत्यसंस्कार देण्याला
मृत्युला मातीचा नवथर दिला
साक्ष राहत, आलेल्या मरणाला----

पंचांग---

पंच भूतानी नियोजिले पंचांग
अन् मरणा-यांची लावियली रांग
असे तयांना जाणा-यांचा थांग
नसतो त्यांना काळ अथांग ?

मानव मोजे काळाचे अंतर
क्रिस्ताच्या जन्मा आणि नंतर
फासीत राही गतमार्गी शेंदूर
भूतात गत सरल्या दगडावर

काळचक्र असेच फिरते उलटे
गेलेल्याचे जडवीत ठेवे नाते
प्राचीनात अर्वाचीन ऐसे दडते
भविष्य केवळ भाकीत ठरते

विश्व नवे जगती निर्माया
इतिहासी झाल्या कैक लढाया
काया गेल्या रक्तामध्ये वाया
पसरत भूवर मृत्युच्या छाया

सहस्र येथे शतकांना गिळती
जाती त्यांची करती गणती
सर्वांची होते काळाउदरी भरती
भूत होती जगतातील विभूती

नाळ तुटे जन्माच्या वेळी
परी पिंडाची उरे साखळी
पंच भूतेही त्यांच्या अंतःकाळी
जातील कसे भविष्यात अंतराळी ?

पाने----

कुंपणा वरली पाने
बागेचा माळी
वाढू न देता,
राहतो कापत

तरी देठाच्या वर
पानाचा कोंब
नव्या कोमल पोपटीला
राहतो उमलवत

पण कुंपणाच्या आत
देठां देठांवर
वेली वरला गुलाब
राहतो डोलत

जाई जुई सोबत
गुलबट देठांचे
सडे खाली पाडत
राहतो प्राजक्त.....

का कुंपणावरली पाने
बागेचा माळी
वाढू न देता,
राहतो कापत?

पाठी वळून पाहिलं-----

पाठी वळून पाहिलं
तर उरलेल्या जीवनात
प्रतिभे आपण आहोत
भूतकाळात वावरणारी भूतं

सूर्याचं फिरतं रथचक्र
आठवांना गुंततेत वीणत
ऐलातून पैलात जाते
किरणाची धूळ उडवत

आठवते स्वरगंगेच्या काठी
ससर्षीना आपण घातलेलं
दुधानं अभ्यंग स्नान
तेजाळलं सा-यांचं ध्यान

समूद्र मंथनाला अर्पिल्या
आपण झेललेल्या तारका
आता दिसतही नाहीत
पडणा-या उल्का अधारात

पडत आहोत आपणही
अंतः काळाच्या गर्तेत
जीवनवृक्षाच्या देठावरली
कंठनील पानं पिवळी

होती आंतरिक ओढ
उत्स्पूर्त कवने रचण्याची
गुणगुणत्या शब्द लयीला
लकेर देत चैतन्याची

उन्मादानं तारुण्य सजवलं
डौलदार शब्दांच्या दिमाखांत
प्रतिभे, आता कवितेला
उरे आठवांचा आधार

पिंजरा

जात होतो मी दक्षिणेला प्रियेच्या संगतीत
पंखांच्या भरारीत भरीत रानारानाची हिरव
उदयास्ताची डाळींब शोषून घेत चंचूनं
ऊर्जेतून प्रणयाची अंडी उबवायला दूरवरच्या बेटात

मोह झाला उत्तरण्याचा तुझ्या मोहरल्या आंबराईत
रात्रीच्या विसाव्यात प्रेयसीच्या पंखांना विश्रांती देण्या
पहाटे जायचं होतं पुढच्या पल्ल्यावर क्षितिजापल्याड
पण हाय, अडकलो चित्कारण्या तुझ्या जाळ्यात
हताश प्रियेनं दूर जाण्यापूर्वी केला आकांत
हरवलं माझं जीवन, अडकलो तुझ्या शृंखलेत
कापलेस माझे पंख, पाळलेस मला पिंज-यात
का दिलीस तू ही शिक्षा प्रेमिकाला ?
कसं तुला कळेल तू केलेलं हे पाप ?
म्हणूनच देत आहे हा तुला शाप
निर्दया, तुला मृत्यु येवो----पुनर्जन्मासाठी
आणि माझ्या प्रियेला नवा प्रियकर लाभो
त्यानी घातल्या अंड्यात तू जन्मा येवोस
लाभोत तुलाही दुःखाने फडफड करणारे पंख

वेड्या, कशासाठी आता खायला घालत आहेस
सूर्यफूलांच्या सुकलेल्या बिया
सूर्याचा प्रकाश पिणा-याला ?

प्रदुषण

तापलेलं वारं हलत नव्हतं
नदीचं खोरं सुकलं होतं
सूर्याचं प्रतिबिंब पानथळीच्या निथळतेत
गढूळ चिखलात रुतलं होतं----

स्वतःच्याच कस्तणात पर्णहीन वृक्ष
जाळीत होते वरचे अंतरिक्ष
खाली दुर्गधीत कुजत होते
मरून पडलेल्या पक्ष्यांचे पंख

सागराच्या मिलनाचे नदीचे स्वप्न
कोरडं पडून होरपलं होतं
मानव निर्मीत गोंठणारं प्रदुषण
जग गुरफटून टाकीत होतं

प्रतिध्वनी

रानी, वनी, जीवनी
मी आहे प्रतिध्वनी
टपटप पडणा-या पावसाचा
वा-याला खेळवणा-या शिवळीचा
पाना फांद्यांच्या वजनाने
करकरणा-या वाकल्या वृक्षाचा
प्रणयाच्या हंगामात पक्षांचा
घरट्यांतून होणा-या किलबिलाटाचा
इवल्याल्या चोंचीनं कवटाचे
कवच फोडणा-या पिलाचा

पुढारी

पुढारी हो, का आव आणता खोटा
फुका बढाया मारीत आमुचे मायबाप होता ?
कधीच नव्हता, नाही आता, भविष्यातही येत्या
आम्हा कोणी त्राता ----

नसते हाती सत्ता तोवर प्यारी जनता
तुम्हा निवडून देता, आम्हा विसरून जाता
तिजोरीत तुमच्या भरता अनेक कोटी नोटा
गरिबाना कायम खस्ता ---

महालांपुढे तुमच्या सागर अन् भरतीच्या लाटा
गरीब झोपडी आमुची राही जनावरांचा गोठा
देऊन हाती लोटा, गायब तुम्ही होता
घेता हाती सत्ता -----

याल इथे पुन्हा नवी निवडणूक येता
गुणगान गाल स्वतःचे आव आणुनी मोठा
मायबाप होण्यास पुन्हा, पाच साल सरता
शोधाल आमुचा रस्ता -----

रे!-----

(रामकली)

रे, ही रात्र सरेना, राहिली अजुनी, विरहात डुबुनी
मी प्रतिक्षा करी, पहाट प्रहरी, स्वप्नात तरी,
येई ना रे

मधु शोधता ओलाव्याचा ---राहिला कुंभ रिकामा
फिकटला दूर चंद्रमा, भरला नयनात रक्तिमा
नेत्र आतुरले, अन् मी झुरले, व्याकुळले प्रेमा
रे-----स्वप्नात तरी
येई ना रे -----

सप्तर्षी

नील अंबरी सात ऋषींचा
पतंग धृव उडवी
कुतुहल आणि कौतुक त्याचे
कवितेत अजुनी होई
तार सप्तक उभे ऋषींचे
सत्य युगाच्या दारी
त्रिभुवनाचे करती ते रक्षण
स्वरगंगेच्या गूढ गाभारी
त्या सातांचे तेज पसरते
दुधाळलेल्या नील सागरी
नवीन तारे जन्मा येता
निर्मिण्यास चैतन्य अंबरी
वशिष्ट, भारद्वाज, जमदग्नी, गौतम
विश्वमित्र, अत्री, अगस्ती
सर्वांची झाली परलोकी वस्ती
मानव जगती फसती

सांगोपन

सांग आई काय मी करु माझ्या जीवनी
उत्तरली, इतकेच करी, सुखी रहा तू मनी
करु नकोस ह्या जगती कधी कुणाची कींव
सुसंस्कृत तू, भल्या बु-याची आहे तुज जाणीव
रसिक तू, कवने रचसी शब्दांना प्रसवीत ओठी
रे नच शिकता अनपढ भाविक तालावर नाचती
तुझ्या शिदोरी बांधियली मी प्रेम भरे भाकरी
न मागताही, भूकी भेटता दे त्याला चतकोरी
वारकरी तू मार्गावर तव चंद्र उजळता गगनी
हवा वाटला तरी नसे कोणीही त्याचा धनी

संवेदना?

माझ्या घन निद्रेच्या पराप्रासादात
स्वप्न जेव्हां प्रवेश करतात
तेव्हा माझ्या पूर्वजांची भूतं
माझ्या प्रारब्धात थैमान घालतात
अतृप्त राहिलेल्या विकृतींच्या आकृतींतून
खेचतात माझ्या डिएनएच्या साखळ्या
मला न समजलेल्या प्रवृत्तींच्या -----
त्यांच्यामुळं मी चेतावलो आहे?
भूते मला सतावीत आहेत?
मातेच्या उदरातील गर्भ मी
एका संभोगातून भोग स्वीकारला
जन्म देणा-या दात्यांच्या प्रारब्धाचा?
पण माझी अस्मिता,--- माझीच ना?
का मी भूतांची वंशावळ?
त्यांच्या याचनांची, भावनांची, यातनांची
आणि स्वप्नांचीही, मी संवेदना?

ओल्ड म्यान!

पूर्वी घ्यायची सरिता वाण
सागराला अर्पिण्या तिचा प्राण
देण्या प्रवाहाचं पवित्र अनुदान -----

देवळे मानीत तिला देवीसमान
धरीत ऋषी काठांवर ध्यान
नद्यांच्या संगमी उभारीत तीर्थस्थान -----

शमवी तृषार्ताची ती तहान
पापभिरू करीत तिच्यात स्नान
भाविक गात तिचं गुणगान -----

आज हरवलंय तिचं अवसान
वाहताना समुद्राकडं मानवी घाण
झालीय----- रिव्हर ओल्ड म्यान!

गे गंगे -----

म्हणालीस, ये जाऊ सुंदरवनी, नेऊ पाणी
म्हणून जमलो यमुना, तू अन् मी
पवित्र झाला तीन नद्यांचा त्रिवेणी संगम
बसता प्रयाग आपुल्या काठांवरती
प्रसवलीस तू गंगे श्री विष्णूंच्या पदकमलातून
उत्तरेला गंगोत्रीला उगम तुझा जाहला
आलीस हिमालयाच्या गोदेतुनी----अन् मी?
पश्चिमेच्या पर्वतशिखरी पिंपळपानावरती
वितळणारा हिमरस घेऊन
मी उधळत आले धावत देण्या
सुसंस्कृतीचे नीर प्राषण्या भारतीयांना
ऋग्वेदाची करीत निर्मिती
झाले मी रसवंती, सर्वांची देवी, सरस्वती
अनेक सरिता भेटल्या मला वाटेवरती
दृशत्वती, चंद्रभागा, विपासा, इरावती, सतुद्री
संगमी आमुच्या जडली प्रेमाची नाती
श्रीकृष्णाची मधुर बांसरी प्रसवीत यमुना आली
मथुरेवरूनी भक्तीरसाची शिंपडीत अत्तरदाणी
काठांकाठांवरी उभारत धर्माची पायरी-----
विचारसी मज, सरस्वती गे, हरवलीस आज कुठे?
सांगते तुला सत्य असे ते
उदो जरी गे तुझा होतसे हरिद्वार ते बनारसी
तोच तुझा गे शाप ठरला, झालीस मैलाधारी
सांडपाणी गे जमले तुझिया उदरी,
गंगे तू मृतदेहांची वाहिनी
काठांवर तव स्नान करूनी कैसी लाभावी पुण्याई?
कुरूक्षेत्रावर पांडव कौरव जेव्हा लढले
तेव्हा माझे नीर सारे रक्ताने भरले, भूगर्भी विरले
नुरले पाणी, ना वेदांची वाणी
यमुना जैसी आज न गाई कृष्णाची गाणी
पण भागिरथी गे, भूगर्भी माझ्या होई पाणी पाणी
तू कारुण्याची कहाणी!

श्रावण

सारखं वाटतं मनात
करावी शब्दांची लागवण
साकारल्या माझ्या कवनात
रंगवावी रात्रीची आठवण

आलीस तशीच गेलीस
भावनांचं करून निवारण
प्रतिक्षेचा विरह आता
देईल रात्रींना जागरण

नाही आठवांना चेतवून
लाभायचे स्पर्शांचं संवेदन
कधी येईल परतून
ओल्या सरीचा श्रावण?

सुरंगा

भरल्या जत्रेच्या मार्गावरती
तांबड मातीच्या मडक्यांवरती
ती साकारीत होती
ओल्या रंगांच्या कलाकृती

ती पाहात नव्हती
गि-हाईक येती जाती
एखाद्याची नजर खेळती
पाठी वळायची फिरती

त्या भरलेल्या रस्त्यावरती
कुंचल्याने रेखाटता आकृती
ती मग्न होती
रंगांची साधीत सुसंगती ---

तारे श्यून्यातले -----

सांग कसे अन् काठे होते चुकले आपुले?
जडलेले प्रेमाचे नाते नच कळले केव्हा तुटले

अजूनही ते आठवते मज मधूर मीलन पहिले
प्रणयाने होते सुख स्वप्नांचे मोर पंख पसरले
तव स्पर्शाची उटी लावुनी मी अभ्यंगी न्हाहिले
सर्वांगी तुज प्राशन करूनी मी पुनवेला प्रसविले

ना दरवळती आता गंध प्रीतीचे सारे ओसरले
हे स्पर्श का तुझे बोंचत मजला काट्यासम रूतले?
त्या बाजुला अंग तुझे राहिले फिरून कललेले
ह्या बाजुला मुख उदासीन मी आहे वळविले

अवघड झाल्या आलिंगना का अंग न आतुरले?
प्रेम म्हणुनी आपुले म्हणण्या नच काही उरले
तारकांच्या मंडली मांडले ते गणित पार चुकले
वजेस बाकी जाण्या नुरती रे तारे श्यून्यातले

तू हसत राहा ---

प्रायोपवेशन करी तू दुःखाचे
सावरून स्वतःला घेत राहा
जीवनात तू हसत राहा

शत आर्ति सरती आयुच्या
भरती जखमे वरच्या खांचा
का आरशातल्या फुटलेल्या कांचा
कारण नुरता उगाच वेंचा?

दुःख नको, तुज सख हवे
का काळजातली मृत कासवे
डोळ्यात तुझ्या आणती आसवे,
मरण्यास पुन्हा का तुझ्यासवे?

प्रेमातून जे होते जडलेले
स्मृतीत ते असते उरलेले
स्मरण फूल राही फुललेले
सुगंध त्याचा दिनरात्र दरवळे

शोक हरवण्या श्लोक हवा
अंतर्यामी जप मंत्र नवा
आठवांत तू जगत राहा
जीवनात तू हसत राहा

वानप्रस्थात

गळून पडलेल्या पाचोळ्यावर
उभा राहतो वृक्ष
रेखाटत प्रतिकेचे अंतरिक्ष
माझे आठवांच्या अस्थींवर
का लागतसे लक्ष
मिळविण्या जीवनी मोक्ष ?

आठवते मिसरूड फुटलेले
पोरसवदा वाढते वय
सर्वांगाला उत्क्रांत करणारे
मेघांच्या पल्याड जाऊन
चंद्राच्या पितूर अंगणात
तारकांची पारिजातके वेंचणारे

तो मोहरल्या मोसमात
यौवनाचा काळ होता
मदिरेचा घोट घेता
पाहिले त्या उन्मदात
रंगविलेल्या रंगांच्या मैफलीत
जागत राहाणारे सूर्यास्त

तेव्हा भावनेची गलबतं
स्वप्नांची क्षितिजे शोधत
दीपस्तंभाला रात्रभर जागवत
माझ्या अचेतन देहावर
कशी पालवी फुटावी
गेलेल्या जीवनाला आठवत ?

वृथात्मक

आलो येथे, कोठे जाण्यास ?
जीवनात काय असे करण्यास ?
लागतो जीवास हा ध्यास ----

दिनरात्र फिरते काळाचे जाते
चांदण्यांचे पीठ दळत राहते
सूर्याच्या किरणी जळे पहाटे

सुख दुःखांचा हा उपन्यास
कुणी करावा मोहांचा न्यास ?
जीवन कर्म लिखित प्रवास

मत्स्य घेतसे पाण्यातच श्वास
पंख लाभती उडण्याला पक्षास
उत्तर नाही प्रश्नांच्या चिन्हांस

वृथा शोधणे अज्ञाताची जाण
जनन मरणा नसेलही कारण
वृथात्मक इथं येणं जाणं ?

वडिलोपार्जित!

दोन डोंगरांमधून डांबररस्ता
अवघड चढत, मार्ग क्रमीत होता
दूरच्या पर्वताकडं थांब घेत.....
आच्छादन होतं त्यावर तळाला
हिरव्या गार वृक्षांचं
आणि डोईवर हिमकलशाचं
वर नभांत नीळ प्रतिक्शा करीत होती
चंद्र साकारण्याची.....
मलाही तो उत्तुंग गांठायचा होता
चढत्या रस्त्याप्रमाणं.....
दुभंगल्या डोंगरांच्या त्रिकोणात
चंद्राची ब्याटरी झोत मारीत होती
स्वरगंगेला जणू पाझर फुटत होता.....
वा-याच्या खेळत्या शिवळीत
विखुरला होता कुठलातरी गूढ मंत्र.....

तो चंद्र, ते चांदणं, तो मुकुटधारी अद्री,
हिरवे माळरान
आणि हा पुढे नेणारा मार्गमंत्र.....
माझी इस्टेट होती,
वडिलोपार्जित!.....

अजूनही देठ हिरवा

तग धर मित्रा जप अंतरीचा ओलावा
अजूनही देंठ तुझा हिरवा
ह्या वृक्षावर आपण अंकूरलो, बहरलो
वृक्षाचं वैभव बनलो
किरणांच्या किमयेतून निर्मिली हरीत रंगणावळ
सातत्यानं पुरवली वृक्षाला हिरवळ
वाढवलं त्याचं बळ
केलं, ...वृक्षानेही आपलं कौतुक केलं
जीवन शोषू दिलं, वार्यावर डोलू दिलं
पण त्याला आता हवीय
नव्या देठांवर फुटणारी नवी पालवी
त्याला वाटतं, जुनी पानं गळावी
त्यांची तहान का जिरवावी?
आता आपण वृक्षाचं जीवन विसरावं
आपलं आपणच पाहावं
धुक्या दंवात अंग ओलवावं, तग धरून राहावं
मित्रा, जप उरला सुरला ओलावा
सोबतीला देंठ राही हिरवा.....

मानसी.....

मानसीच्या स्थिर सरोवरातून
उगम नदीचा होता भूवर
नीर विसरे सुप्त स्तब्धता
हरवता स्वतःची स्थितप्रज्ञता

काळकपा-या उधळत येता
आभाळ, नदी शोषिते निळे
किमया पसरित वलयांवरती
इंद्रधनुंचे ती प्रसवी जाळे

गतकालांची मंदीरे उभारीत
वाहे वसुधेला ती भिजवीत
वळत राही सर्पासम ती
अस्तित्वाच्या काठांवरती

उगम नदीचा अज्ञात वाटुनी
खळखळ येती तिला भेटण्या
पर्जन्य झरे, नकळे त्याना
नदी वाहती आली कुठुनी?

झेप घेऊनी पडताही खाली
शोधे कक्षा ती काळाची
तिर्थ अर्पिता तिच्या ओंजळी
गोद भरे ती वसुधेची

जरी लाभते तिज पावनता
तरीही उरते जीवन वाहण्या
मिलनार्त ती होई सरिता .....

मानसीच्या सागरा भेटण्या

स्थिर

सर्वांगाच्या अणूरेणूतून
नाद पसरता अंतर्यामी
अंतरी त्वचेच्या बंधनातून
चित्तपावन होई मी

संदीस होता, आत्मन झाले
स्वकेंद्रीत त्या वलयांत
तेलही तृषेला नव्हते उरले
पिण्यास अमृत,...प्राणात

विलीनतेस त्या जडता दृष्टी
ती बनली मेघामधले पाणी
अवाक् होता भाषा ओठीं
शब्द गोंठले स्वयंचिंतनी

स्थिर होता सारे जीवन
निरभ्र होण्या अभ्र थांबती
सर्वांगाचे होण्या सिंचन
स्वर्गगेच्या काठांवरती

ये लवकरच ये

आभाळाला गवसणी घालून
ससर्षीच्या रथचक्रातून
ये उडत्या अश्विनीपंखावर
मजला नेण्याला -----

गोठलीय माझ्या ओठांत
सुकणा-या तृषार्ततेत
तुझ्या आलिंगनाची ओढ
चुंबनाचे तुझ्या
हवय अधरांना अमृत
अखेरी गोड -----

पंथ पुरातन

देहा त्यजुनी आज वेगळा
होईन मी मोकळा

झाली जीवनी बरीच धडपड
जगण्यासाठी केली तडफड
मृत्युच्या पंथी नौकेचे शीड
नच करिते फडफड

संग्राम संपता सैनिक जैसा
परतसे आपुल्या स्वदेशा
मी मृत्युच्या पंथावर तैसा
अखेरीच्या निघे प्रवासा

संथ भासतो पंथ पुरातन
जाता माझ्या धामी
नुरते बंधन, नुरता आत्मन
अंत येता अंतर्यामी

निरूपण

वेळ का लागे काळनिर्णयाला
नको दूरध्वनी उरो ऐकण्याला
जाणा-याला लूत अंगा न जडावी
धगधग त्याची अगनीला नुरावी

गिधाडे होऊद्या मृत्युची विमाने
ढगाना देऊद्या जाताना इशारा
जमू द्या कावळे, करू द्या कल्लोळ
जाणा-या जीवाला नसे तो उतारा

दिशांतून घुमवा वादळी वेताळ
उडवून टाका वारांची वारूळे
कशाला पहाटे पुन्हा मी उठावे ?
तनुला प्रेमाने चिरंतन मानावे ?

विझो तारांगण तमेच्या अंतरी
पिऊद्या मृत्युला किरणे रवीची
जळल्या राखेत समुद्रा सुकू द्या
आता अचानक निरूपण येऊ द्या

हे संजीवन आहे ! .....

संजीवन हे आहे?
नश्वर ईश्वरास पाहे? ॥१॥

-
पाहू कुठे ह्या जगती
साक्षात हरीचे रूप?
अनुभवता ती अनुभूती
उजळेल मनी संदीप ॥ १ ॥

प्रणवध्वनी मी ऐकतसे
मंत्रित ओम् उच्चार
कुंकुम जरी ते इवलासे
भरवे नादब्रह्म भूवर ॥ २ ॥

मी वत्स वात्सल्याचा
वसुंधरेचे अतृप्त वासरु
शोधे पान्हा प्रेमसुधेचा
कैसी तृषा आवरु ? ॥ ३ ॥

संजीवन हे आहे
नश्वर ईश्वरास पाहे ॥ धृ ॥

-

कमलांच्या द्रोणी, शब्दांचे तरंग
पद्मरूप घेती, सचेतन ॥ १ ॥

सुगंध दाटता घेतल्या श्वासात
करे पुलकीत, अंतर्मन ॥ २ ॥

अभंगात भरे अद्भूत आनंद
परी मौनात, गुढरंजन ॥ ३ ॥

सुखाची समाधी, अद्भूत गुपीत
भरे चिंतनात, संजीवन ॥ ४ ॥

अनंत अनादि, त्यास लाभती, सहस्रावधी नामे
कुणी वैखरी रचली गीता भजण्या देवा, प्रेमे? ॥१॥

नभोमंडळी कोटी कोटी तारे जन्मा येती
दीप ते नभी प्रकाश भरती अंधाराभंवती? ॥ १ ॥

जगतो मानव परार्धात त्या तेजोमय होऊनी
चैतन्याचे वलय धारितो, भावरूप घेऊनी? ॥ २ ॥

श्रीकृष्णाचा, गोपाळाचा, गोविंदाही होई
असते आशा, भक्तास हरी, घास सुखाचा देई? ॥ ३ ॥

अनुपम जरी, अन् निराकार
तरी तुज, हरी हवा साकार ॥१॥

नेमे पुजसी देव देवता
प्रसवसी मनी प्रसन्नता
होण्या पावन स्वतः ॥१॥

अंतरी परी तुझी आर्तता
कधी न हरवे द्वैता
तन्मय तू होता ॥२॥

महत्प्रयासे जमते भक्ता
विसरणे पुजिल्या दैवता
अविरत चिंतण्या अद्वैता ॥३॥

देव प्रत्येकाचे, वेगवेगळे
आमुचे, हरीविठ्ठल सांवळे ॥५॥

देहाला धारी, आवडीचा देव
अंतरी सदैव, मूर्तिमंत ॥१॥

वाजविता टाळ, दुमतो मृदुंग
भरे भावरंग, अभंगात ॥२॥

ज्योतिर्मय होई, निरांजनी वात
अंतर्मन आत, ओलावित ॥३॥

मनाच्या मंदिरी, घुमे घंटानाद
उठे प्रतिसाद, हृदयात ॥४॥

अद्वैताची आस
धरे रे, अनुभूतीचा ध्यास॥१॥

परा नसे आभास
असे, अज्ञाताचा उपन्यास॥ १॥

परा असे, अखंडित
नसे तिला, आदि, मध्य ना अंत॥२॥

परा नसे रे खूळ
असे ती, मृत अमृताचे मूळ ॥३॥

परा असे अद्भूत
असे ती, अवर्णनीय शब्दांत॥४॥

शब्द हरवता, भाव हरपता, उरते जीवनीं काय?
संदेह मनीचा, अव्यक्त होता, धरू कुणाचे पाय?।।धृ।।

ज्या प्रश्नांना, उत्तर नाही, ते तसेच का उरतात
विश्वकर्मा, विश्वंभर तू, केलीस कधी सुरवात?
विश्वची अवघे का हे पडले काळाच्या विळख्यात?
निरूप तो काळही नश्वर, तोही मरूनी जाय?।।१।।

ओम नमो शिवाय, म्हणतो, नुरे दुजा पर्याय
शब्दांवाचून कळतील कैसे गीतेतील अध्याय
भाविक शोधे भक्तीमधुनी तुझा संप्रदाय
अनंता तुझा, अवतार पाहण्या, जमतो समुदाय ।।२।।

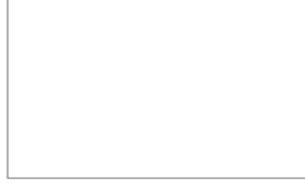

'अहं अस्मि' ही स्वयंप्रेरणा
चैतन्याची करे धारणा।धृ।।

घुमणारा वारा, जळता अग्नी
अंतराळ, पृथ्वी अन् पाणी
श्वास 'स्व' यंभू .... कळे इंद्रियाना।१।।

चित्तामध्ये स्मृतीस गुंफित
अहंकार तुज करतो सोबत
ठेवी जागृत, तुझ्या मना।।२।।

अस्मिता असे तुझी कल्पना
अपरेमधली अज्ञात भावना
चेतविता तू अंतःकरणा ।।३।।

वेदांताचा अर्थ सांगण्या आली उपनिषदं
आले ग्रंथ जाडजूड,
कशाला, शब्दांचे भारूड?।।धृ।।

पहिल्या श्वासासंगे देही पंचप्राण शिरती
वायु होऊनी इंद्रियाना जागृती देती
ती पंचइन्द्रिये चिती भरती स्मृती
करिती, मनास डोईजड।।१।। कशाला।।

तत्वांमधले सत्व नकळे, झालो नाठाळ
अपरेमधल्या जगात जगतो सदा सर्वकाळ
ज्ञानाभंवती गुंफीत आलो भावफुलांची माळ
लागण्या, पुण्याची जोड।।२।। कशाला।।

अपरेत शोधिता परा,... द्वैतातील अद्वैत,
निवृत्तीतही पुजीत राहिलो मनात अवधूत
संदेहाने अंतःकरणी तळमळते चित्त
हरी रे, होई हिरमोड।।३।।कशाला।।

तूच तुझी किमया
तूच निर्मिसी माया ॥१॥

तूच म्हणसी 'मी आहे,
मीच,... विश्व अवघे पाहे
मीच, माझी काया' ॥१॥

विचार करता जगभर फिरशी
कुणां भेटसी, कुणां स्पर्शसी
जागृत स्थितीच्या प्रक्रिया ॥२॥

स्वप्नातही तुझी तीच कथा
मनीच्या स्मृत विस्मृत व्यथा
उद्भवती, येऊनी जाण्या ॥३॥

स्वप्नरहीत घननिद्रा जडता,
विसरते, स्वतःसही अस्मिता
काळही,... न उरतो जाया ॥४॥

द्वैतरूप निद्रेत लोपता
जाण परेची होई चित्ता
स्थिर स्थिती,,..... तुरिया ॥५॥

त्या तुरियेतून, घननिद्रेतून,
उठवे मजला कोण?॥१॥

नाद, स्पर्श ना भावगंध
नुरता स्मृतीचा अनुबंध,
कैसे परते भान?॥१॥

चित्त हरवता, मनीचे चिंतन
न करे कसलेही आकलन,
तरीही, परते जाण? ॥२॥

इच्छा नसता, इच्छीत नसता
अहंकारही त्यजुनी जाता,
कैसा उरतो प्राण?॥३॥

चित्त, कसे होई सोऽहम्
निद्रेमध्ये होता निरुपम,
धरे कशाचे ध्यान?॥४॥

अपरेमधले हे गुपीत आहे मोठे
जे दिसते, ते, असते सारे खोटे ॥१॥

क्षणी प्रतिक्षणी म्हणसी 'मी आहे,
विचारांतुनी विश्वाला पाहे'
हेंच ना तुझे, अस्तित्वाचे नाते? ॥१॥

विचारांसही सुरवात असे अन् अंत,
उद्भवती, काळाच्या कक्षेत
एकानंतर, दुस-याचे येणे घडते ॥२॥

नव्या विचारा, समय लागतो येण्या,
पहिला येऊन जाण्या.....
समयी मधल्या, काहीही मनात नसते ॥३॥

त्या क्षणकाळी, नससी तू विचारकर्ता
ना बघसी जगता,
ना जाण स्वतःची, ना काळाची, उरते ॥४॥

धर्माचे आम्ही पाठ केले ग्रंथ
नाही त्यांना अर्थ?॥१॥

सुसशक्ति कुणी निर्मिली हिरण्यगर्भात?
वाचा आणि काळ कसे रुजले त्याच्यात?
त्या वाचेच्या नादब्रह्मी, काळाच्या उदरात,
जन्मला विश्वकर्मा प्रजापती, आदिपुरुष होत.....
लिहिले आहे कथापुराणांत ॥१॥धर्माचे॥

मृत्युनंतर, श्वास विरे वायूत
वाचा जाई अग्नीच्या पोटात
नेत्र वितळती सूर्याच्या तेजात,
मन होई, विलीन चंद्रात.....
कर्ण फिरती दहा दिशांत
मिसळे रक्त, वीर्य, पाण्यात
भुगर्भी शिरता शरीर पृथ्वीत
पसरती केस वर तृणवेलीत,.....
लिहिले आहे कथापुराणांत॥२॥ धर्माचै॥

जाणसी, कशाचीच नसता ग्वाही,
अज्ञात उरे काही॥१॥

प्रकाश करतो, प्रवास अंतरिक्षात
चैतन्य शोधते वाट रवीकिरणात
कोण कुणाला वाही?॥१॥

प्रसवी सरोवर, जली तरंग
खुलविण्या कमलदलांचे रंग?
प्रतिबिंबे, निर्मित राही॥२॥

भूतदयेची जाण असे वैष्णवा
अनुकंपेची साथ लाभते जीवा
संवेदन नकळत होई॥३॥

अन्योन्यातील हे संजीवन
चिरंतनातील हे गुढरंजन
आकलन मतीला नाही॥४॥

विचार देहाचा होतसे मनी साकार
तरीही, मीच माझे अंग, म्हणे अहंकार॥१॥

विश्वात जरी मी, तरी विश्व वेगळे
हेच द्वैत मी गृहीत आहे धरले,
मी एकमेव आकार॥१॥

इन्द्रिये, स्मृती, मन, विचार आणि चित्त
जे दिसे, न दिसे, तेही मानती सत्य
मन नसे निर्विकार॥२॥

इच्छा, सुख दुःखाची, मनात रुजवी आस
दृश्य नसूनही, चित्तामध्ये, ती करते वास
मीच तिचा आधार॥३॥

ठेंच लागता, प्रथमतः, अवतरते वेदना
समजे नंतर, कशामुळे, झाली मज यातना
हा अपरेचा संस्कार॥४॥

अहम्अस्मि, ब्रह्मास्मि, सोऽहम्
असती मंत्र माध्यम ॥१॥

हे संवेदन, हे संभाषण
योगासाठी करी नियोजन
पावन होण्यास प्रथम॥१॥हा मंत्र॥

'अ'कारात नादब्रह्म सुरवात
'उ'कार भरे कंप उच्चारात
'म'कार, प्रणवातील शून्यम्॥२॥हा मंत्र॥

शून्यामध्ये जागृत होतसे तुरिया
हीच खरी अपरेतील किमया
अध्यात्मातील हे निरुत्तम॥३॥अहम्॥

संजीवन हे असते दुर्दम
सर्वज्ञानाचा सुसंगम
स्वचेतन होई ओम्॥४॥अहम्॥

